

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİNİN “ORTADOĞU” POLİTİKASI

Çıkarlarını gücüyle orantılı tasarlayan Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra İslâm dünyasındaki çıkarlarını, oluşan yeni güç dengesi doğrultusunda revize etmeye yöneldi, İslâm dünyasından aldığı payı artırma yoluna gitti.

Doğu Bloku'nun dağıldığı, Çin'in henüz küresel güç olarak belirmediği, Doğu Bloku'nun başını çeken Rusya federasyonunun sistem bunalımı ile birlikte yaşam mücadelesinde olduğu söz konusu süreçte ABD, İslâm dünyası ile ilgili stratejisinin önünde iki ana engel gördü:

1. Statüko
2. İslâmî uyanış

Soğuk Savaş'ın iki bloklu dünya koşullarında Sovyetlere karşı denge politikası sürecinde, İslâm dünyasında oluşan farklı rejim ve sistemlerdeki statüko, konumunu koruma refleksi içinde ABD'nin kârını büyütme stratejisinin önünde, gücü tam olarak hesaplanamayan bir engel olarak görülmüştür.

ABD, Sovyetler sonrasında, etki alanını genişletmek isteyen Irak'taki statükoyu, Avrupa ve bölgedeki diğer statüko organizelerini yanına alarak kara savaşıyla durdurup imha etme yoluna gitti. Saddam Hüseyin'in başını çektiği Irak statükosunun durdurulması ve imhası, ABD'nin yerel güçlerden aldığı desteğe rağmen, planladığı sürede gerçekleşmediği gibi ABD açısından Vietnam Savaşı'nın acılarının ve travmasının hatırlanmasına yol açan kimi sorunlara da yol açtı. Bugünden bakıldığında ABD'nin bu sorunları ciddiye aldığını ve sonrasında Afganistan müdahalesinin sonuçları ile birlikte değerlendirdiğinde Irak'a müdahale biçimini, sonraki müdahaleleri açısından prototipe dönüştürmeyi uygun bulmadığını ortaya koymaktadır.

ABD, Irak müdahalesinden sonra statükoya karşı, Irak müdahalesinden farklı olarak, yer ve zamana göre değişkenlik gösteren yollara başvurmuştur.

Buna göre,

1. ABD, zaman zaman Suudi yönetimi ve Körfez emirliklerine karşı kimi kuruluşları ya da medyası üzerinden taktiksel tehditler yöneltmeyi yeterli görmüş; bu yönetimleri İslâm dünyasındaki etki alanını artırma yönünde engel olarak görmemiş,

aksine onların varlığını “kontrol edilemez bir istikrarsızlığın oluşması”nın engellenmesi için değerli görmüştür.

2. Cumhuriyet olarak geçen diğer statüko yapılarına karşı ise,

- Azınlıkların istikrar ayarı için kullanıma elverişli olacağı ölçüde kanatlandırılması,
- Batı’yla tabii ittifak içinde olacak eski sol ve sağcı yapılardan liberal bir elit sınıfın oluşturulması, bu elit sınıfı kitleleri etkileme donanımına haiz kılacak sivil toplum kuruluşlarının inşa edilmesi,
- “Demokratik atılım” adı altında sözde seçim sürecinden, iktidarı ABD’nin çıkarları doğrultusunda etkileyecek seçimlere geçilmesi
- Seküler yapının korunması için istihbarat desteğinin verilmesi yollarına başvurdu.

İslâmî uyanış konusunda ise ABD, “Medeniyetler Çatışması” tezinde pay sahibi olan kimi stratejistlerin¹ aksi yöndeki önerilerine rağmen, tüm Müslüman yapılara yönelik aynı duruşta olmayı çıkarları açısından mahzurlu gördü. Müslüman yapıları,

-Çıkarlarını tehdit edenler,

-Çıkarlarına hizmet edebilecekler,

-Çıkarları açısından karşılığı olmayanlar

gibi sınıflara böldü. Çıkarlarına hizmet edenleri müttefiki olarak gören ABD, bu yapıları çıkarlarını tehdit edenleri bastırmak ve mevcut konjonktürde çıkarları açısından karşılıksız bulduklarını kontrol altında tutmak için kullanma yoluna gitti. Müslüman yapıları kendi aralarında çatıştıran ve onların halk nezdindeki güvenilirliğine zarar veren bu yolda, çıkarlarına hizmet eden yapılara seçimler veya atanma yolu ile ülke yönetimlerinde yer edinme ödülünün verilmesi, alınmak istenen neticenin Müslüman halklar tarafından görülmesinin önünde engel teşkil etti.

İslâm dünyasında, ABD’nin çıkarlarına hizmet eden yapılar, ona karşı duran yapılardan kitleler nezdinde daha itibarlı bir konuma doğru yürüdü. Bu yapılar, amaçlarını gerçekleştiren, dine olduğu kadar ekonomiye de hizmet eden “rasyonel düşünen, dünya gerçeğinin farkında

---

¹ Trump’ın temsil ettiği ekolün düşünsel arka planına dair kapsamlı bir analiz için bakınız:

<http://www.stratejidusunce.org/Detay/Haber/1025/trump-politikalarinin-dusunsel-arka-planini-ve-abdnin-olasi-dis-siyaseti.aspx>

olan, realist” güçler olarak belirdi. Ne var ki ABD, kendisi için “Ortadoğu”nun özünü teşkil eden Arap-İslâm dünyasında, bu nitelikte ittifak edeceği etkin yapılar bulmakta güçlük çekti. Arap-İslâm dünyasının yaygın İslâmî hareketi İhvân-ı Müslimîn’in ABD’nin çıkarlarına uygun davranmama konusunda direnç göstermesi, ABD’nin durumunu gözden geçirmesine neden oldu.

2010’a doğru gelindiğinde ABD, kraliyet ve emirlikler dışındaki İslâm coğrafyasında statükonun sürmesini uzun süreli çıkarları açısından uygun bulmadığı gibi statükonun yerini tutabilecek, çıkarları konusunda “uyumlu” bir güç de bulamadı. ABD, İslâm dünyasında halkın kendisiyle ilgili değerlendirmesini anketler yoluyla sürekli kontrol etti ve nihayetinde bu anketlerle İslâm dünyasında 1990’lı yıllardan sonra yapılan seçimlerin sonuçlarını birlikte değerlendirdiğinde halkın iradesinin yönetime herhangi bir şekilde yansımını kendisi açısından son dönemde oluşmuş en tehlikeli risk olarak gördü. Ama ABD’nin serbest seçimlere karşı bir tutum içinde olması, onun değerlerinin sorgulanmasına yol açarken serbest seçimleri desteklemesi ise onun için İslâm dünyasında sonun başlangıcı gibi bir karşılığa işaret ediyordu.

ABD, Müslüman kitlelerin kendisinden nefret etmesine yol açan İsrail’i destekleme, petrol gelirinin halkın refahı ve sanayileşme için kullanılmasını engelleme, kraliyet ve emirlikleri müttefik edinme, sekülerizmi ABD değerleriyle uyum içinde koruma gibi hususları kendi çıkarının özü olarak görüyor, bu hususlardan herhangi birinden vazgeçmeyi bütün “Ortadoğu” siyasetini anlamsızlaştıran adımlar içinde değerlendiriyordu. Bu durumda ABD’nin elinde kalan seçenek, İslâm dünyasında “demokratik dönüşüm” ile ifade edilen serbest seçimlerin desteklenmesinden vazgeçmek oldu.

Obama Dönemi’nde bunu açıkça ifade etmekten kaçınan ABD, Arap Baharı olarak ilan edilen halk gösterilerini, diktatörlerin yerine halkın iradesine göre şekillenen yönetimlerin oluşması için yol alacak bir istikametten kargaşa ve bölünmeye yol açacak bir istikamete yöneltmek için çalıştı. ABD, kargaşa ve bölünmeden, sorunlu gördüğü statükonun dağılması

ve ardından kendisinin İslâm dünyasındaki etki alanını genişletecek bir ortamı teşkil etmesi yönünde yararlanmayı tasarladı. Arap Baharı'ndan sonra bu yönde bir politika geliştirdi.

ABD'nin tasarısı, Arap Baharı'nın başladığı Tunus ile gösterilerin etkisinin Arap ülkelerinin tümünde hissedilmesini sağlayan Mısır'da istenmeyen neticelere yol açtı. ABD, başta İngiltere olmak üzere, İsrail'in güvenliği ile odaklı olarak müttefikleri ile ittifak içinde durumu gözden geçirdi. Geçmişin cumhuriyet yönetimleri statükosunun gövdesini oluşturan ulusal-sol diktatörlüklerin yerine, ulusal-sağ diktatörlükleri² destekleme eğilimine girdi; Mısır'da oluşan İhvân-ı Müslimîn iktidarını, muhaliflerin gösterileri ve askeri darbe ile sonlandırdı. Tunus'taki durum seçimlere bırakılırken silahlı çatışma sürecine giren Suriye'de ABD, Rusya karşısında zemin kaybetti.

Obama yönetiminden bu tabloyu devralan yeni başkan Trump'ın İslam dünyası konusunda nasıl bir politika izleyeceği tartışılırken, kendi seçimi ABD'de tartışma konusu oldu. İslâm dünyasındaki seçimlerin meşruiyetini tartışan ABD, bir anda kendi başkanlık seçiminin meşruiyetini tartışmaya başladı. Bugün ABD'de bu tartışma, Trump ile Rusya arasında doğrudan bağ kurularak devam etmektedir. Seçimlerin hemen ardından Rusya'nın, iletişim hatları üzerinden ABD'deki seçim sonuçlarını Trump lehine değiştirdiğini iddia eden Obama ile temsil edildiği iddia edilen güç, bu yönde bulgulara ulaşamaması üzerine Trump'ın Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'la DEAŞ hakkında son derece gizli bilgiler paylaştığını iddia etmeye başladı.³ Trump'ın önde gelen muhaliflerinden Washington Post'un mayıs ayı ortasında, hâlen görevde bulunan kıdemli yetkililere dayandırarak verdiği haber,⁴ Trump'ın azli üzerinden tartışılmaya devam etmekte, bu tartışmaların Trump'ı en azından hizaya getireceği düşünülmektedir.

---

² Trump yönetiminin, “yönetimde istikrarı” demokrasiye tercih etmesine dair şu analizlere bakınız: <http://www.stratejidusunce.org/Detay/Haber/999/abd-baskanlik-secimleri-trump-mi-clinton-mi.aspx>
<http://www.stratejidusunce.org/Detay/Haber/1023/amerika-birlesik-devletlerinde-baskanlik-degisimi-ve-abdturkiye-iliskileri.aspx>

³ https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2017/05/15/trumps-extreme-hubris-just-made-his-russia-problem-much-worse/?utm_term=.a234f2bb3052 ; <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39931375>
Erişim Tarihi: 27/05/2017

⁴ Trump karşıtı kampanyanın başını çeken Yahudi sermayeli basının önde gelen gazetesi Washington Post, bu yöndeki yayınlarını sürdürmektedir: https://www.washingtonpost.com/world/national-security/russian-ambassador-told-moscow-that-kushner-wanted-secret-communications-channel-with-kremlin/2017/05/26/520a14b4-422d-11e7-9869-bac8b446820a_story.html?hpid=hp_hp-top-table-high_kushner-705pm%3Ahomepage%2Fstory&utm_term=.34f1883a91c4 ;
<https://www.washingtonpost.com/newssearch/?query=Lavrov&sort=Relevance&datefilter=All%20Since%202005&startat=60#top> Erişim Tarihi: 27/05/2017

Öyle anlaşılıyor ki Clinton'lar ve Obama döneminde kökleşen yapı, Trump'ın İsrail odaklı siyaset⁵ yerine ABD çıkarı odaklı siyaset, Rusya'nın desteğini alarak Çin'e karşı durmak ve İslâm dünyasında Rusya ile birlikte hareket etmek şeklinde özetlenebilecek stratejisini kabullenmiş değildir. Söz konusu yapı İsrail konusunu çok konuşmazken Rusya ile öngörülen ittifakın, nihayetinde ABD'yi diskalifiye edecek bir Rus hegemonyasına gideceğini iddia etmektedir. Çin'le çatışmayı da ABD çıkarları açısından gerçekçi bulmamaktadır.

Diğer yandan, Trump Dönemi ABD'nin "Ortadoğu" siyasetinin bölgesel güçlerle nasıl bir uyum ortaya koyacağı; Trump'ın kendisinden önce İran'la barışmayı, Mısır'ı bir eyalet düzeyinde tutmayı, diğer bölgesel güçleri ise sınırlandırmayı hedefleyen ABD stratejisi yerine nasıl bir stratejiyi benimseyeceği tam açık değildir.

Bölgesel güçlerden Rusya, Suriye üzerinden sıcak denizlere inme politikasına yaklaştığını düşünmekte, bu politikasını ABD ile çatışmadan sürdürme hesabı yapmaktadır. Rusya, İslâm dünyasında olduğu kadar dünyanın diğer kesimlerinde de "karşılıklı ekonomik kazanç ve istikrar"ın sağlanması için aralarında şiddetten kaçınan uluslararası çoklu güçler sistemini öngörmektedir. Bunun için söz konusu gücün ortaklarının birbirlerinin çıkarlarını tanımlarını, problemleri çözme konusunda çok taraflılık ve istişareyi incelemelerini, neoliberalizmin dünyaya dayatılmasından vazgeçilmesini, ortak tehdit olarak görülen İslâmî uyanışla ittifak içinde mücadele edilmesini önermektedir.

Bölgesel politikaları açısından, devrim ideallerini yayma konusunda problemler yaşayıp mezhepsel bağlarına odaklanan İran, Rusya ile birlikte uyum içinde görünürken İslâm dünyasında etki sahasını genişleten yeni bir gücün doğmasına karşı durmaktadır. Bununla birlikte kendisini İsrail karşıtı olarak tanımlamaya devam ederken tektirci gruplara karşı, mezheptaşlarının yaşadığı problemler konusunda doğrudan müdahale hakkına sahip olduğunu düşünmektedir.

---

⁵ Trump'ın İsrail lehine yaptığı keskin açıklamalara rağmen yeni ABD yönetimi, Filistin-İsrail meselesinde radikal adımlar atmaktan kaçınmaktadır. Trump'ın İsrail büyükelçiliğinin Tel Aviv'den Kudüs'e taşınması fikri ertelenmiştir. Son olarak, Trump İsrail ziyaretinde, Yahudilerce kutsal kabul edilen Ağlama Duvarı'na da uğramış, bu ziyaretinde Netanyahu'nun Trump'a eşlik etme talebi ABD'li yetkililerce "Batı Şeria'da İsrail'in yetkisi olmadığı için" reddedilmiştir. Konuyla alakalı kendisine sorulan Beyaz Saray sözcüsü, "yaşananlar ABD'nin ve Başkan'ın pozisyonunu yansıtmıyor" diye cevaplamıştır. Trump'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı McMaster, Ağlama Duvarı'nın nerede olduğuna dair sorulara yanıt vermekten kaçınmış ve bunun politik bir karar olduğunu söylemiştir. İsrail medyasının aktardığına göre ise, Trump'ın ekibinden bir yetkili İsraililere "Siz neden bahsediyorsunuz, bu sizi ilgilendirmez. Burası sizin sorumluluğunuzda bile değil. Sizin bölgeniz değil. Burası Batı Şeria'nın bir parçası." demiştir.

Lozan'la belirlenen sınırlarla çizilmiş bir alanda kalmayı günün dünya koşullarında gerçekçi bulmayan Türkiye'de, küreselciliğin ulusalcılığa karşı işletilmesi kadim derin devleti; Arap Baharı'ndan sonra Batı'nın ulusal-sağ darbeciliği desteklemesi de hükümeti rahatsız etmektedir.

Batı'nın "demokratik dönüşüm" politikalarını ve küresel değerleri kraliyetin varlığı için doğrudan tehdit gören, bunun için bağımsızlaşma eğilimi konuşulan Suudi Arabistan, İran'a karşı güçlü bir kutup oluşturmayı ana stratejisi hâline getirmiş görünmektedir.

Bölge ülkelerinin çoğunun "resmen tanımadığı" İsrail için ise en önemli husus, yönetiminde kim bulunursa bulunsun ABD'nin desteğini almaya devam etmektir.⁶ Varlığını Batı korumasına borçlu olan İsrail, ABD'yi yöneten herkesle iyi geçinmeye mahkûmdur.

Bu tablo karşısında, ABD içinde azil endişesi taşıyan, Avrupa ile ilişkileri iyi olmadığı gibi güçten düşen Avrupa'nın desteğini de eski ABD başkanları kadar önemsemeyen Trump için, İslâmî uyanış ve direnişe karşı mücadele etmekte istekli görünen Rusya ile

küreselcilikten rahatsız olan Suudi Arabistan ittifakta öncelik verilecek ortaklardır. Türkiye'nin durumu belirsizdir.⁷ Zira Trump, güçlü yönetimlerle çalışmaktan yana görünse de diktatörlükler lehindeki duruşuyla hükümet için tehdit noktasında durmaktadır. İsrail ise ABD'nin sabit müttefiki olarak varlığını korumaktadır.

Söz konusu koşullar altında Trump, İslâm dünyasında Obama Dönemi'nde harekete geçirilen azınlıkların yol açtığı problemlerin neticelerinden yararlanıp bölgesel güçleri kendisine mahkûm ederek onlarla çalışmaya devam edecektir. Bu doğrultuda, Türkiye'yi PYD ve PKK; Suudi Arabistan'ı İran'ın desteklediği mezhepsel yapılar üzerinden kendisi ile birlikte çalışmaya zorlayacak; bir taraftan Obama Dönemi politikalarını eleştirirken diğer

⁶ Trump'ın Yahudilerle ilişkileri ve Yahudilerin ABD seçimlerine etkilerine dair bakınız:

http://www.stratejidusunce.org/Detay/Haber/999/abd-baskanlik-secimleri-trump-mi-clinton-mi.aspx#_ftn3

⁷ ABD'nin Rusya ile geliştireceği ilişkilerin Türkiye'ye olası yansımaları hakkında bakınız:

<http://www.stratejidusunce.org/Detay/Haber/1023/amerika-birlesik-devletlerinde-baskanlik-degisimi-ve-abdturkiye-iliskileri.aspx>

yandan o dönemin koşullarında oluşmuş güçlerin hareketliliğini stratejileri yönünde kullanmak isteyecektir.⁸

Batı'nın İslâm dünyasındaki statik stratejisi, Müslümanların parçalılığını korumak⁹ ve aralarındaki düşmanlığı beslemektir. Trump'ın politikaları bundan farklı olmayacak; Trump yönetimi kontrol edilebilir bulabilirse İslâm ülkeleri arasında savaşları desteklemekten çekinmeyecektir. Obama Dönemi'nde yürütülen küçüğü büyüğe karşı palazlandırma politikası, büyüğü taciz edecek konuma ulaşan küçüğü büyüğe vurdurma politikasına dönüşecektir. Trump'ın Suudi Arabistan'da İslâm ülkelerinin önemli bir kısmının temsilcilerinin katıldığı "Arap-İslâm-Amerikan Zirvesi" olarak isimlendirilen toplantıda konuşması ve "terörizmi topraklarından kazımak her ülkenin mutlak görevidir" derken "İran rejiminin, bölgedeki istikrarsızlıktan önemli ölçüde sorumlu olduğunu" belirtmesi buna dönüktür.

Obama Dönemi'nin küçüğü kışkırtma ve dinamikleştirme politikasına karşı Trump'ın büyüğü yanına çekme politikasını desteklemek, İslâm dünyasına Obama Dönemi'nin yol açtığı felaketlerden daha az dehşetli felaketler yaşatmayacaktır. İslâm dünyası, hiçbir İslam ülkesinin diğer ülkelerle ittifak etmesine zemin bırakmayan, aksine Müslümanlar arası çatışmaları süreklileştiren bu tür bir tercihin yerine ana omurganın önderliğinde, uçların dahi bir arada yaşama koşullarının olduğu bir zemin için imkânları oluşturma yoluna gitmelidir.

⁸ ABD'nin ikircikli görünen fakat kendi içinde bir tutarlılığa sahip dış politikası ile alakalı bakınız:

<http://www.stratejidusunce.org/Detay/Haber/1025/trump-politikalarinin-dusunsel-arka-plani-ve-abdnin-olasi-dis-siyaseti.aspx>

⁹ 2015'in sonunda gündeme gelen "İslâm Ordusu" yerine, Trump'ın Suudi Arabistan ziyaretinde Araplar arasında NATO benzeri bir oluşumun gündeme gelmesi, Türkiye, Pakistan, Malezya ve Endonezya gibi İslâm ülkelerini Arap-İslâm ülkelerinden ayrı tutma girişimi olarak değerlendirilebilir.

ABD'nin İslâm dünyası ve genel siyaseti ile ilgili sabitleri ve Clinton-Obama ve Trump dönemleri için değişkenleri şu şekilde göstermek mümkündür:

ABD'nin İslâm Dünyası İle İlgili Statik Politikaları
1. İsrail'in güvenliğinin öncelenmesi
2. Kraliyet veya emirlikle yönetilen ülkelerde İslâmî yaşamın, başta petrolün kontrolü olmak üzere, ABD'nin çıkarlarını zedeleyecek gelişmelere yol açmaması
3. Cumhuriyetle yönetilen ülkelerde sekülerizmin desteklenmesi
4. İslâm dünyasında tarihî ihtilafların canlandırılması ve derinleştirilmesi
5. İslâm ülkelerinin, kendi aralarında, Batı'nın planlaması dışında küçük veya büyük herhangi bir ittifak içine girmemesi
6. İslâm dünyasında Batı tarafından kontrol edilebilir çatışma/savaş ortamının oluşturulması ve sürdürülmesi

ABD Politikalarının Değişkenlerinin Clinton-Obama ve Trump Yönetimleri Açısından Karşılaştırılması	
Clinton-Obama Yönetimi	Trump Yönetimi
ABD değerleri eksenli bir dış siyaset izlenmesi	ABD çıkarları eksenli bir dış siyaset izlenmesi
İsrail'in güvenliği odaklı siyaset izlenmesi	İsrail'in güvenliğini göz ardı etmeden, ABD'nin çıkarları odaklı siyaset izlenmesi
Rusya'nın büyüme ve yayılmasının tehdit görülmesi	Rusya'nın, Çin ve İslâm karşıtlığında müttefik olarak görülmesi
Azınlıkların güçlendirilerek müttefik statüsüne yükseltilmesi	Azınlık potansiyelinden yararlanmakla birlikte hâkim güçlerin müttefik olarak öne çıkarılması
Mısır Devrimi'ne kadar söylemde, askerî diktatörlüklerin ABD değerlerinin düşmanı sınıfında ele alınması. Bu devrimden sonra yeni askerî diktatörlükler için arayışa girilmesi	Askerî diktatörlüklerin ABD değerlerine göre değil, ABD çıkarlarına göre değerlendirilmesi
Çin ile ilişkilerin klasik seyirde yürütülmesi	Çin'in, ABD'nin ilk müdahale edeceği düşman olarak görülmesi
Avrupa Birliği ile ortak çalışmanın önemsenmesi	Avrupa Birliği ile ortak çalışmanın öneminin sorgulanması
Suudi Arabistan'ın mevcut durumunun sorgulanması	Suudi Arabistan'ın müttefik olarak korunması
İran'la diyalogun öne çıkarılması	İran'ın klasik ABD siyasetindeki düşman konumunun korunması
Türkiye'de FETÖ'nün ulusal-sağ bir iktidara taşınmasının desteklenmesi	FETÖ konusunun Türkiye hükümetinin ABD ile uyumu sürecine bırakılması
Birleşmiş Milletlerin öne çıkarıldığı bir dış siyaset izlenmesi	NATO'nun öne çıkarıldığı bir dış siyaset izlenmesi